

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HOÁ HÀ NỘI
KHOA VĂN HÓA HỌC

NGUYỄN THỊ PHƯƠNG THANH

**BIẾN ĐỔI TÍN NGƯỠNG THỜ THÀNH HOÀNG
LÀNG
TẠI XÃ ĐỒNG MINH, HUYỆN VĨNH BẢO, HẢI
PHÒNG**

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC: TH.S. NGUYỄN THÀNH NAM

HÀ NỘI - 2013

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
Chương 1: CƠ SỞ LÝ THUYẾT VỀ BIẾN ĐỔI TÍN NGƯỠNG THỜ THÀNH HOÀNG LÀNG VÀ TỔNG QUAN VỀ XÃ ĐỒNG MINH, HUYỆN VĨNH BẢO, HẢI PHÒNG	10
1.1. Cơ sở lý thuyết về biến đổi Thành hoàng làng	10
1.1.1. Khái niệm tín ngưỡng và tín ngưỡng thờ Thành hoàng làng	10
1.1.2. Khái niệm biến đổi tín ngưỡng	20
1.2. Tổng quan về xã Đồng Minh, huyện Vĩnh Bảo, Hải Phòng.....	23
1.2.1. Vị trí địa lý – điều kiện tự nhiên.....	23
1.2.2. Đặc điểm lịch sử - xã hội	24
1.2.3. Đặc điểm văn hóa	28
Chương 2: THỰC TRẠNG BIẾN ĐỔI TÍN NGƯỠNG THỜ THÀNH HOÀNG LÀNG TẠI XÃ ĐỒNG MINH, HUYỆN VĨNH BẢO, HẢI PHÒNG	30
2.1. Đặc điểm của tín ngưỡng thờ Thành hoàng làng tại xã Đồng Minh, huyện Vĩnh Bảo, Hải Phòng.....	30
2.1.1. Sự hình thành của tín ngưỡng thờ Thành hoàng làng tại xã Đồng Minh, huyện Vĩnh Bảo, Hải Phòng	30
2.1.2. Hệ thống các nhân vật được thờ	31
2.1.3. Hệ thống các di tích liên quan đến tín ngưỡng thờ Thành hoàng làng tại xã Đồng Minh, huyện Vĩnh Bảo, Hải Phòng.....	34
2.1.4. Lễ hội liên quan đến tín ngưỡng thờ Thành hoàng làng tại xã Đồng Minh, huyện Vĩnh Bảo, Hải Phòng	41
2.2. Những biến đổi tín ngưỡng thờ Thành hoàng làng tại xã Đồng Minh, huyện Vĩnh Bảo, Hải Phòng	44
2.2.1. Biến đổi trong tục thờ	45
2.2.2. Biến đổi trong hệ thống di tích	47
2.2.3. Biến đổi trong lễ hội liên quan đến tín ngưỡng thờ Thành hoàng làng tại xã Đồng Minh, huyện Vĩnh Bảo, Hải Phòng.....	49

Chương 3: MỘT SỐ BIỆN PHÁP BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ CỦA TÍN NGƯỠNG THỜ THÀNH HOÀNG LÀNG TẠI XÃ ĐỒNG MINH, HUYỆN VĨNH BẢO, HẢI PHÒNG	56
3.1. Nguyên nhân biến đổi tín ngưỡng thờ Thành hoàng làng tại xã Đồng Minh, huyện Vĩnh Bảo, Hải Phòng	56
3.1.1. Quá trình đô thị hóa	56
3.1.2. Quá trình xã hội hóa.....	57
3.1.3. Các yếu tố văn hóa mới du nhập.....	58
3.1.4. Thời gian và tác động từ môi trường.....	58
3.1.5. Các chính sách mới về văn hóa	59
3.2. Biện pháp bảo tồn và phát huy giá trị tín ngưỡng thờ Thành hoàng làng tại xã Đồng Minh, huyện Vĩnh Bảo, Hải Phòng	59
3.2.1. Biện pháp bảo tồn tín ngưỡng thờ thành hoàng làng tại xã Đồng Minh, huyện Vĩnh Bảo, Hải Phòng	60
3.2.2. Định hướng phát huy giá trị tín ngưỡng thờ Thành hoàng làng tại xã Đồng Minh, huyện Vĩnh Bảo, Hải Phòng.....	64
KẾT LUẬN	68
TÀI LIỆU THAM KHẢO	69
PHỤ LỤC	71

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành bài nghiên cứu này, ngoài sự cố gắng và nỗ lực của bản thân, em đã nhận được sự giúp đỡ nhiệt tình của các thầy cô giáo trong khoa Văn hóa học.

Trước tiên cho em gửi lời cảm ơn khoa Văn hóa học đã tạo điều kiện cho em thực hiện đề tài nghiên cứu này. Đặc biệt, em xin được gửi lời cảm ơn chân thành nhất tới Ths. Nguyễn Thành Nam – giảng viên khoa Văn hóa học đã tận tình chỉ bảo và hướng dẫn em trong suốt quá trình thực hiện đề tài.

Đồng thời em xin gửi lời cảm ơn tới cô Tô Thị Miên (cán bộ Phòng Văn hóa Thông tin Thê Thao huyện Vĩnh Bảo, thành phố Hải Phòng; chú Phạm Văn Vung (Ban văn hóa xã Đông Minh); thầy Phạm Văn Thảo – giáo viên lịch sử trường Trung học cơ sở Nhân Hòa (Vĩnh Bảo, Hải Phòng), đã nhiệt tình cung cấp những thông tin và tài liệu quý báu cho bài nghiên cứu của em.

Do chưa có nhiều thời gian và điều kiện để tìm hiểu sâu thực tế nên bài tiểu luận này còn nhiều thiếu sót. Vì vậy, em rất mong nhận được sự đóng góp ý kiến của thầy cô giáo và các bạn để bài khóa luận của em hoàn chỉnh hơn.

Em xin chân thành cảm ơn!

Hà Nội, tháng 5 năm 2013

Sinh viên

Nguyễn Thị Phương Thanh

MỞ ĐẦU

1. LÝ DO CHỌN ĐỀ TÀI

Việt Nam tự hào là một nước có lịch sử - văn hóa lâu đời. Trải qua những năm thăng trầm của lịch sử, truyền thống văn hóa của dân tộc ta luôn được coi trọng, giữ gìn, phát huy và trở thành dòng chảy liên tục và xuyên suốt. Quá trình hình thành nền văn hóa Việt là một quá trình đan xen, giao lưu, tiếp biến của nhiều luồng văn hóa khác nhau trên cái nền văn hóa bản địa. Do vậy, đất nước ta có mặt các hình thái tín ngưỡng, tôn giáo.

Thờ cúng Thành hoàng làng là tín ngưỡng phổ biến ở các làng xã người Việt. Nếu nói tín ngưỡng thờ cúng tổ tiên là tín ngưỡng chính của cộng đồng gia tộc thì thờ Thành hoàng là tín ngưỡng chính của cộng đồng làng xã. Thờ Thành hoàng là một loại hình tín ngưỡng có tự lâu đời, đã và đang ảnh hưởng không nhỏ trong tâm thức người Việt và đặc biệt là trong công cuộc xây dựng và phát huy những nét văn hoá truyền thống. Hoạt động tín ngưỡng Thành hoàng khá phổ biến đối với mỗi làng quê, trong các vùng nông thôn Việt Nam.

Tuy vậy, trong những năm gần đây, quá trình công nghiệp hóa, quá trình đô thị hóa đã kéo theo sự biến đổi xã hội sâu sắc, đặc biệt phải kể đến sự biến đổi văn hóa ở các làng quê. Đáng kể nhất là những nét văn hóa cổ truyền đang ngày càng mai một dần, trong đó có tín ngưỡng thờ Thành hoàng làng. Không ít những nơi thờ tự thành hoàng bị dỡ bỏ lán chiếm để xây dựng các nhà máy công nghiệp, dành chỗ cho các dự án, các công trình xây dựng.

Hiện nay, việc giữ gìn, xây dựng và phát huy nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc đã và đang cho chúng ta nhiều vấn đề nói chung và bảo tồn những giá trị văn hóa truyền thống của quê hương, đất nước. Điều này đã được Đảng ta xây dựng tại nghị quyết Trung ương V khóa VIII:

“Di sản văn hóa là tài sản vô giá, gắn kết cộng đồng dân tộc, là cốt lõi của bản sắc dân tộc, cơ sở để sáng tạo giá trị mới và giao lưu văn hóa. Hết sức coi trọng bảo tồn, kế thừa, phát huy những giá trị văn hóa truyền thống, văn hóa cách mạng bao gồm cả văn hóa vật thể và văn hóa phi vật thể.”

Chính vì vậy, việc nghiên cứu và xem xét sự *“Biến đổi tín ngưỡng thờ Thành hoàng làng tại xã Đồng Minh, huyện Vĩnh Bảo, Hải Phòng”* nhằm bảo tồn và phát huy giá trị truyền thống là rất cần thiết. Đề tài thực sự là một cơ hội cho tác giả nghiên cứu, tìm hiểu, đi sâu vào thực tế, hòa nhập vào đời sống cộng đồng, từ đó giúp bản thân có cái nhìn toàn cảnh và chính xác nhất về sự biến đổi của tín ngưỡng thờ Thành hoàng nơi đây.

2. LỊCH SỬ NGHIÊN CỨU VẤN ĐỀ

Mặc dù tín ngưỡng thờ Thành hoàng tại xã Đồng Minh đang trong xu thế ngày một biến đổi nhưng đến nay vẫn chưa có công trình nào nghiên cứu về biến đổi tín ngưỡng thờ Thành hoàng làng tại xã Đồng Minh, huyện Vĩnh Bảo, Hải Phòng một cách hệ thống, toàn diện và sâu sắc.

Cho tới nay, đã có những công trình nghiên cứu về tín ngưỡng thờ Thành hoàng làng Việt, có thể kể tới một số nguồn tài liệu có liên quan tới nội dung nghiên cứu của đề tài:

Một là, hệ thống tài liệu viết về tín ngưỡng Thành hoàng làng như: *Tín ngưỡng Thành hoàng Việt Nam* (Nguyễn Duy Hinh) nói sâu về nguồn gốc, quan niệm, đặc điểm, tục thờ cũng như một số vị Thành hoàng trong tín ngưỡng thờ Thành hoàng ở nước ta, chủ yếu ở Bắc Bộ. Hay, *Tín ngưỡng và văn hóa tín ngưỡng ở Việt Nam* (GS. Ngô Đức Thịnh) thì nghiên cứu về vấn đề nguồn gốc, bản chất, đặc điểm, nghi lễ và lễ hội của tín ngưỡng thờ Thành hoàng làng chủ yếu tại Bắc Bộ...

Hai là, tài liệu liên quan đến biến đổi tín ngưỡng Thành hoàng làng: *Biến đổi văn hóa ở các làng quê hiện nay*” (Nguyễn Phương Châm): Tác giả đi sâu vào làm rõ những vấn đề lý thuyết và thực tiễn của biến đổi văn hóa thông qua việc tổng quan các lý thuyết và các công trình nghiên cứu trong và ngoài nước liên quan đến biến đổi văn hóa. Tổng quan vấn đề nghiên cứu được tác giả thực hiện theo trình tự không gian từ những nghiên cứu về biến đổi văn hóa trên thế giới đến những nghiên cứu về biến đổi văn hóa ở các làng quê châu thổ Bắc Bộ.

Bên cạnh đó những nguồn tài liệu liên quan tới tín ngưỡng Thành hoàng làng tại xã Đông Minh, huyện Vĩnh Bảo, Hải Phòng cũng ít ỏi. Chúng ta chỉ có thể bắt gặp những bài viết, những tư liệu về tiểu sử (thân thế, sự nghiệp) của các vị Thành hoàng nơi đây; những tài liệu giới thiệu khái quát về di tích, lễ hội liên quan đến Thành hoàng làng tại xã như: *Hải Phòng Thành hoàng và lễ phẩm* (Ngô Đăng Lợi), *Từ điển bách khoa địa danh Hải Phòng* (Ngô Đăng Lợi và tập thể). Hai nguồn tài liệu của GS. Ngô Đăng Lợi đều có nhắc tới các vị Thành hoàng của xã Đông Minh và nghi lễ thờ cúng các vị đó. *Báo cáo khái quát hoạt động làng nghề - du lịch – và các điểm DTLV VH tại xã Đông Minh, huyện Vĩnh Bảo, Hải Phòng, 2009* (UBND xã Đông Minh); *Đông Minh – truyền thống lịch sử văn hóa tiêu biểu* (UBND xã Đông Minh)

Từ những nghiên cứu sơ bộ các kết quả của những tác giả đi trước, cho đến nay thấy rằng vẫn chưa có một công trình nào nghiên cứu toàn diện, sâu sắc về biến đổi tín ngưỡng thờ Thành hoàng làng tại xã Đông Minh, huyện Vĩnh Bảo, Hải Phòng. Những tư liệu trên sẽ là những tư liệu bước đầu giúp cho tác giả tham khảo, kế thừa, tiếp thu và phát triển đề tài của mình.

3. ĐỐI TƯỢNG VÀ PHẠM VI NGHIÊN CỨU

Đối tượng nghiên cứu chính của Khóa luận là những biến đổi tín ngưỡng thờ Thành hoàng tại xã Đông Minh, huyện Vĩnh Bảo, Hải Phòng. Bài khóa luận chỉ tập trung nghiên cứu đặc điểm của tín ngưỡng thờ Thành hoàng

và những biến đổi của nó trong quá trình hội nhập và phát triển tại hai thôn Từ Lâm và Bảo Hà, thuộc xã Đồng Minh, huyện Vĩnh Bảo, Hải Phòng. Và chủ yếu xét sự biến đổi tín ngưỡng thờ Thành hoàng trên các phương diện: Tục thờ, hệ thống di tích, lễ hội có liên quan từ đó đưa ra nguyên nhân và hướng giải pháp cho bảo tồn và phát huy giá trị tín ngưỡng thờ Thành hoàng làng tại đây.

4. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Khóa luận đã sử dụng cơ sở lý luận dựa trên quan điểm của Chủ nghĩa Mác – Lênin (quán triệt những nguyên tắc của Chủ nghĩa duy vật biện chứng, Chủ nghĩa duy vật lịch sử), Tư tưởng Hồ Chí Minh về tín ngưỡng, tôn giáo, đánh giá cũng như các quan điểm của Đảng ta để nhìn nhận giá trị của tín ngưỡng thờ Thành hoàng làng tại xã Đồng Minh, huyện Vĩnh Bảo, Hải Phòng một cách khách quan, chân thực theo dòng lịch sử.

Từ việc tiếp cận đối tượng nghiên cứu dưới góc độ văn hóa học, khóa luận sử dụng các phương pháp liên ngành văn hóa học như: lịch sử để nghiên cứu lịch sử tồn tại và phát triển của tín ngưỡng thờ Thành hoàng làng tại xã Đồng Minh, huyện Vĩnh Bảo, Hải Phòng; khảo sát điền dã thực địa; quan sát tham dự, phỏng vấn đi sâu phân tích sự biến đổi của tín ngưỡng trong không gian và thời gian khác nhau. Đồng thời, tập hợp, hệ thống hóa tư liệu liên quan để phân tích, so sánh, đánh giá, đối chiếu.

5. KẾT CẤU ĐỀ TÀI

Ngoài phần Mở đầu và Kết luận Khóa luận gồm 3 chương:

Chương 1: Cơ sở lý thuyết về biến đổi tín ngưỡng thờ Thành hoàng làng và tổng quan về xã Đồng Minh, huyện Vĩnh Bảo, Hải Phòng.

Chương 2: Thực trạng biến đổi tín ngưỡng Thành hoàng làng tại xã Đồng Minh, huyện Vĩnh Bảo, Hải Phòng.

Chương 3: Một số giải pháp bảo tồn và phát huy giá trị tín ngưỡng thờ Thành hoàng làng tại xã Đồng Minh, huyện Vĩnh Bảo, Hải Phòng.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ Văn hóa Thể thao và Du lịch, *Các tiêu chí bình xét gia đình văn hóa*, Thông tư Số 12/2011/TTBVHTTDL,.
2. Bộ Văn hóa – Thông tin, *Quyết định của Bộ trưởng Bộ Văn hóa – Thông tin về việc ban hành Quy chế tổ chức lễ hội*, Số 39/ 2001/ QĐ – BVHTT.
3. Phan Kế Bính, *Phong tục, tập quán Việt Nam*, Nxb Thành phố Hồ Chí Minh, 1992.
4. Nguyễn Thị Phương Châm, *Biến đổi văn hóa ở các làng quê hiện nay*, Nxb Văn hóa - Thông tin và Viện Văn hóa, 2009.
5. Nguyễn Duy Hinh, *Tín ngưỡng Thành hoàng Việt Nam*, Nxb Khoa học Xã hội, 2001.
6. Đảng cộng sản Việt Nam, *Văn kiện Hội nghị lần thứ 5 BCHTW khóa VIII*, Nxb Chính trị Quốc gia Hà Nội, tr. 63, 1998.
7. Phan Ngọc, *Văn hóa Việt Nam và cách tiếp cận mới*, Nxb VHNT. HN, 1994.
8. Ngô Đăng Lợi, *Hải Phòng Thành hoàng và lễ phẩm*, Nxb Dân Trí, 2010.
9. Ngô Đăng Lợi và tập thể, *Từ điển bách khoa địa danh Hải Phòng*, Nxb Hà Nội, 1998.
10. Trần Ngọc Thêm, *Cơ sở văn hóa Việt Nam*, Nxb Giáo dục, 1999
11. Ngô Đức Thịnh, *Tín ngưỡng và văn hóa tín ngưỡng ở Việt Nam*, tr. 58 – 79, Nxb Trẻ, 2012.
12. UBND xã Đồng Minh, *Báo cáo giới thiệu Thành Hoàng đình Từ Lâm*, 2009.

13. UBND xã Đông Minh, *Báo cáo khái quát hoạt động làng nghề - du lịch – và các điểm DTLS VH tại xã Đông Minh, huyện Vĩnh Bảo, Hải Phòng*, 2009.

14. UBND xã Đông Minh, *Đông Minh – truyền thống lịch sử văn hóa tiêu biểu*, Nxb Thông tấn, 2008.

15. Vũ Thanh Sơn, *Thần linh đất Việt*, Nxb Văn hóa Dân tộc, Tr 573 – 581, 2002

16. Trần Quốc Vượng, *Cơ sở văn hóa Việt Nam*, Nxb Giáo dục, tr. 91 – 95, 2008